

Kotoistushankkeen lausunto standardiehdotuksesta SFS 4175 NUMEROIDEN JA MERKKIEN KIRJOITTAMINEN

26.9.2005

Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausunto tästä standardiehdotuksesta, joka on sinänsä ilmeisen huolellisen valmistelutyön tulos. Siinä on kuitenkin useita, hyvinkin eritasoisia kohtia, joihin tietotekniikan kotoistushankkeen puitteissa on kiinnitetty huomiota. Sihteerinä välittämässäni kommentteissa saattaa olla jopa ristiriitaisuuksia.

Emme lausunnossamme toista hankkeelle tiedoksi saatetuissa, esimerkiksi Kielitoimiston tai Helsingin Sanomat Oy:n lausunnoissa esitettyjä hyvinkin varteenotettavia huomautuksia, koska uskomme, että ne otetaan asiallisesti huomioon ilman niiden puolesta osoitettua ”joukkovoimaa”.

Ehdotamme myös noudatettavaksi yleistä standardointikäytäntöä, jonka mukaisesti esitetään uusi lausuntopyyntö (jossa mieluiten on vielä merkitty muutokset), mikäli lausunnot johtavat merkittäviin muutoksiin alkuperäiseen standardiehdotukseen verrattuna. Näin, jottei huomaamatta tehtäisi sellaisia muutoksia, joita aineiston huolellisesti läpikäyneet lausunnonantajat eivät olisi hyväksyneet alkuperäisessä ehdotuksessa. Tätä käytäntöä noudatetaan hyvinkin tiukasti myös kotoistushankkeen kannanottopyyntöjen käsittelyssä.

Yleishuomautuksia

Ensimmäisenä yleishuomautuksena todettakoon, että pidämme välttämättömänä, että standardissa otettaisiin paremmin huomioon tietotekniikan nykyinen tila ja kehitys. Maailmanlaajuisen yleismerkistön (ISO/IEC 10646/Unicode) tunnettuus ja käyttö ovat voimakkaasti lisääntyneet. Käyttöjärjestelmät tukevat jo laajasti yleismerkistöä ja uusia tai uusittuja sovelluksia ilmestyy koko ajan. Tästä nykytilasta ei näy standardiehdotuksessa juuri mitään, olkoonkin että opastavissa tiedoissa selostetaan hieman yleismerkistön mukaista syöttöä. Tältä osin normatiivinen osa ja opastavat tiedot eivät kohtaa toisiaan. Standardiehdotuksen normatiivisessa osassa pääpaino tuntuu olevan ajallisesti hyvinkin kauas taaksepäin ulottuva yhteensopivuus. Sitä tärkeämpää olisi käydä standardiehdotus kokonaisuudessaan läpi silmällä pitäen yleismerkistön käyttöä. Normatiivisen osan ei tulisi hyväksyä huonoja kompromisseja, jotka ovat johtuneet ja johtuvat osin vieläkin teknisten toteutusten rajoituksista, vaan sallia ne ainoastaan tilapäisinä vaihtoehtoina. Silloin standardi antaisi sellaisellekin käyttäjälle, jolla on sekä tahto että tekniset edellytykset tehdä asiat oikein, mahdollisuuden toteuttaa aikomuksensa.

Toinen yleishuomautus koskee standardin soveltamiseen annettavia tietoja. Standardi on tarkoitettu kaikkien noudatettavaksi, joten kaikilla kirjoittajilla pitää olla mahdollisuus noudattaa standardia mahdollisimman hyvin. Tästä syystä erikoismerkkien tekninen toteuttaminen opastavissa tiedoissa ei voi rajoittua vain Windows-ympäristöön, vaan sen tulisi kattaa myös ainakin Mac- ja Linux-

ympäristöt. Toisaalta kovin yksityiskohtaisten opastavien tietojen esittämiseen standardissa sisältyy melkoinen vaara sen muuhun sisältöön nähden ennenaikaisesta vanhentumisesta. Ehdotammekin, että opastavat tiedot siirretään standardista eri julkaisuun, jota voidaan päivittää ilman uutta lausuntokierrosta. Näin esimerkiksi nyt tekeillä oleva uusi näppäimistökaavio ei toteutuessaan aiheuttaisi koko standardin uusimistarvetta.

Kotoistushanke on mielellään käytettävissä sen selvittämiseksi, kuinka edellä olevat huomautukset voitaisiin ottaa huomioon julkaistavassa standardissa.

(Sivuhuomautuksena mainittakoon, että ehdotuksen käyttämä päivämäärämerkintä ei ole suositeltava kohdan 5.11 Päivämäärä ja kellonaika perusteella, koska kyseessä ei ole tiedonsiirto eikä monikielinen aineisto.)

Yksityiskohtaisia huomautuksia

3.2 Luvun erottaminen viereisestä tekstistä

Koska ehdotus on valinnut kerätä yhteen myös muiden standardien ja sääntöjen määrittämiä kirjoitusohjeita, tulisi esimerkkivalikoimaa laajentaa ainakin lentojen ja junien numeroihin. Kohdissa tulisi luonnollisesti viitata niistä päättäviin tahoihin.

3.3 Luvun ryhmittäminen

toisen kappaleen 1. rivi: kunse po. kun se; 3. rivi: ylimääräiste po. ylimääräisten. Myös: Yhdistävän välilyönnin vaihtoehtona tulisi tarjota kapeaa yhdistävää välilyöntiä (202F).

4.1 Ajatusviiva – tai —

Sen sijaan että molemmat vaihtoehdot esitetään tasavertaisina, tulisi yksi niistä esittää suosituksena. Toinen voidaan silloin esittää vaihtoehtona. Siitä, kumpi vaihtoehto olisi suositus, on kotoistushankkeessakin oltu eri mieltä.

Vaikka nimilaki ei tästä säädäkään, joko kohdassa 4.1.4 Ajatusviiva eräissä nimimerkinnöissä tai muuten olisi ehkä tarpeellista esittää myös huomautus siitä, mitä merkkiä käytetään yhdysnimissä ja viitata kohtaan 4.33.2 Yhdysmerkki yhdyssanan osien välissä. (Valitettavasti satunnaisesti tässä käytössä näkee ajatusviivaa.)

4.1.5 Ajatusviiva luetelmaviivana

Kohdassa opastetaan luetelman tekoa muiltakin osin kuin merkkien osalta. Olisi aiheellista lisätä tähän, että luetelmakohdat aloitetaan pienellä kirjaimella (ellei kyseessä ole muutoin isolla alkukirjaimella kirjoitettava sana).

4.6 Heittomerkki

Toteamus, että heittomerkki on merkinä sama kuin puolilainausmerkki, on hyvin hämmentävä, ellei sillä haluta sanoa, että ne ovat samannäköisiä (vrt. kuitenkin opastavia tietoja, joissa merkit todella väitetään samoiksi). Kysymyshän on aivan eri merkeistä, puolilainausmerkki on ' (2019), heittomerkki ' (02BC). Nykyisillä näppäimistöllä ei heittomerkkiä voi helposti syöttää, minkä takia on käytetty

puolilainausmerkkiä.

Kohdassa 4.16 Miinusmerkki samantyyppistä asiaa on käsitelty oikein ja huomattavasti selkeämmin.

Myös: Viimeinen esimerkki käyttää vuosiluvun lyhyttä muotoa 05. Tämä tulisi muuttaa seuraavasti:

Vaan: kevät 2005 tai (poikkeuksellisesti) kevät 05

4.9.5 Kaksoispiste kellonajoissa

Toteamus ”Tällaista merkintätapaa käytetään mm. tietokoneissa” on liian ehdoton ja se tulisi poistaa. Totta on, että kaikenlaisissa elektronisissa laitteissa merkintätapaa käytetään. Tämä johtuu kuitenkin pikemmin siitä, että laitteen ohjelmistoa ei ole edes ajateltu lokalisoitavaksi (esim. kellot) tai että lokalisointia on laitteen luonteen takia muuten hankalaa tai mahdotonta soveltaa. Puoli vuotta sitten ilmestynyt käyttöjärjestelmä MacOS 10.4 tarjoaa suomenkielisissä määrittelyissä tähän kohtaan suomen kielen mukaista pistettä.

Toisaalta, kotoistushankkeen ajan määrittelyksiä koskevissa kannanotoissa on kaksoispisteen käyttöä pisteen asemesta puollettu voimakkaastikin.

4.14 Lainausmerkki ja 4.22 Puolilainausmerkki

Olisi selkeämpää käsitellä lainausmerkkejä yhdessä, esim. näin:

4.14 Lainausmerkki

4.14.1 Kokolainausmerkki

4.14.2 Puolilainausmerkki

Kohdassa 4.22 mainitaan korvikemerkinä ', kohdassa 4.14 taas ei mainita valitettavan usein näkyvää ”korvikemerkkiä” ". Standardin soveltamisalaa ja tekstin tuottamiseen tarkoitettujen välineiden nykyistä teknistä tasoa ajatellen ei ole mitään syytä mainita tai sallia korvaavaa merkintää. Toki voi mainita, että merkit ' ja " eivät ole suomen kielen mukaisia eikä standardinmukaisia lainausmerkkejä.

4.15 Luetelmamerkit

Toiseen kappaleeseen sisältyy tarpeeton oletus: ”Tietokoneohjelmien perusasetukset ovat yleensä sellaiset”. Avoimempi muotoilu olisi tarpeellinen, vaikka siinä esitettäisiinkin luetelmapallo ajatusviivan vaihtoehtona.

4.16 Miinusmerkki

Esimerkkien joukkoon kaivataan myös tapausta, jossa on käytetty välilyöntiä 3.3:n mukaisesti ryhmäerottimena.

4.17 Pienempi kuin –merkki ja suurempi kuin –merkki

WWW-osoitteiden lisäksi esimerkki XML:stä olisi hyvä sisällyttää tähän kohtaan.

4.18.1 Pilkku välimerkinä

Pilkun käyttöä valotetaan varsin yksityiskohtaisesti ja lopussa viitataan Kielikelloon, josta saa lisätietoa. Rajanveto, mikä kuuluu standardiin ja mikä voi jäädä lisätietojen varaan, on vaikeaa. Eräs hyvin usein toistuva virhe pilkun käytössä on sen käyttö tai pois jättäminen upotetun relatiivilauseen yhteydessä niin, että pilkku pannaan vain upotetun lauseen toiseen päähän; esim.: ”Poika,

joka kuoli oli nelivuotias.” tai ”Poika joka kuoli, oli nelivuotias.” Oikeinhan olisi joko ”Poika, joka kuoli, oli nelivuotias.” tai ”Poika joka kuoli oli nelivuotias.” Veteen piirretty viiva.

4.23.2 Puolipiste luettelossa ja ryhmittelyssä

Mahdollisesti tässäkin olisi syytä mainita, että luetelmakohdat alkavat pienellä kirjaimella jne.

4.26 Ristikkomerkki

”color: #00” lienee esimerkki muusta kuin suomenkielisestä käytöstä? Tämä olisi silloin mainittava.

4.28 Tarkkeet ja tarkkeelliset merkit

Tarkkeeksi katsotaan tässä kaikki lisäkkeet, jotka tavalla tai toisella tekevät tutuista kirjaimista erinäköisiä. Ei siis eroteta toisistaan tarkkeita eli diakriittisia merkkejä ja lisäyksiä, jotka muokkaavat itse kirjaimen ulkoasua. Tämä lienee hyväksyttävää, mutta kyseenalaistaa samalla ensimmäisen kappaleen viimeisen lauseen. Lauseen voisi poistaa. Tai sitten toteamusta pitäisi täsmentää.

4.30 Tilde

Web-osoitteen esimerkin voisi muuttaa kokonaan suomenkieliseksi, jos englanninkielisen käyttöön ei ole erityistä syytä:

<http://www.palvelu.esimerkki/~meikalainen/> tai

<http://www.palvelu.esimerkki/~suomalainen/>

4.33.3 Yhdysmerkki sanaliitoissa

Mielellään täsmällisemmin: se liitetään loppuosaan yhdistävällä yhdysmerkillä. Asiaan toki kiinnitetään huomiota vielä viimeisessä kappaleessa, mutta olisi onnetonta, jos näissä tapauksissa ei aina käytettäisi yhdistävää merkkiä, koska rivinjakohan voi muuttua.

4.33.4 Yhdysmerkki yhdyssanojen yhteisen osan tilalla

Käyttäjien tukemiseksi olisi hyvä lisätä esimerkkejä viimeiseen osaan, jossa yhdyssanan alkuosa on sanaliitto ja loppuosa jätetään toistamatta.

4.33.5 Yhdysmerkki korvaamassa ajatusviivaa ja miinusmerkkiä

Viitaten kohdissa 4.14 ja 4.22 sanottuun: Kuinka realistista on, että standardia sovelletaan ympäristössä, jossa ei ole ajatusviivaa? Miinusmerkinä toki käytetään nykyoloissa yleensä yhdysmerkkiä.

4.35 Ät-merkki

Sähköpostiosoitteen esimerkin tulisi olla suomenkielinen.

5.2 Eksponentit, ylä- ja alaindeksit

Voi olla, että paljon käytetään eksponenttien yms. kirjoittamiseen ohjelmien tarjoamia erityisiä välineitä. Tosiasia on kuitenkin, että maailmanlaajuisen yleismerkistön tunnettuus ja käyttö ovat koko ajan lisääntymässä. Yleismerkistöä käytettäessä ei turvauduta ”ohjelmien tarjoamiin välineisiin”, vaan kutakin erikoistarkoitusta varten koodattuihin merkkeihin. (Ks. Yleishuomautus.)

5.3 Henkilötunnus

Vaikka muiden maiden väestörekisteritunnuksia harvoin käytettäneen suomenkielisessä tekstissä Suomessa, kannattaisi harkita pitäisikö viittaus niiden oikeinkirjoitukseen sisällyttää tähän kohtaan.

5.8 Pankkitilien numerot

Kohdasta puuttuu viittaus ja esimerkki kansainvälisestä IBAN-numerosta.

Opastavia tietoja

O.1 Ohjeita merkkien toteuttamiseksi

Ensimmäinen lause sisältää tarpeettoman oletuksen tietokoneiden rajoituksista: "Useiden standardissa käsiteltyjen merkkien kirjoittaminen tietokoneella aiheuttaa ongelmia" pitäisi lieventää muotoon "Useiden standardissa käsiteltyjen merkkien kirjoittaminen tietokoneella saattaa olla vaikeaa"

O.1.3 Erikoismerkkitaulukko

Sivulla 35 väitetään heittomerkin ja puolilainausmerkin olevan sama (2019), mikä sinänsä vastaa kohdassa 4.6 Heittomerkki väitettyä. Heittomerkki on kuitenkin 02BC, kuten esim. MES 2 –käännöksestä ilmenee. On eri asia, että tätä merkkiä ei nykyisillä näppäimistöillä voi helposti syöttää. Toisaalta tämä seikka ei ole estänyt esittämästä sivun 35 taulukossa esim. kulmasulkeita, joita ei myöskään voi syöttää helposti.

O.1.5 Yhdysmerkki, yhdistävä yhdysmerkki ja pehmeä tavuviiva
Tuotenimi tulisi kirjoittaa "Microsoft Word", ei "MS Word".

Yhteistyöterveisin

Erkki I. Kolehmainen
koordinaattori, tietotekniikan kotoistus
Kotimaisten kielten tutkimuskeskus (Kotus)
Sörnäisten rantatie 25
00500 Helsinki

erkki.kolehmainen@kotus.fi
työp. (09) 7315 252, matkap. 0400 825 943